

بررسی کیفیت زندگی کتابداران کتابخانه‌های عمومی از نظر سلامت جسمی و روانی

پروین عبدالله‌زاده^۱، معصومه مسلمی^۲

چکیده

تاریخ ارسال: ۱۳۹۶/۰۳/۰۲ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۵/۰۳

هدف: هدف پژوهش بررسی کیفیت زندگی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان غربی از نظر سلامت جسمی و روانی است.

روش: جامعه پژوهش شامل تمامی کتابداران کتابخانه‌های عمومی آذربایجان غربی است که در زمان توزیع پرسش‌نامه در محل خدمت حضور داشته‌اند و در صورت تمایل پرسش‌نامه را تکمیل کرده‌اند. به علت کوچک بودن جامعه پژوهش، جامعه نمونه معادل جامعه پژوهش در نظر گرفته شد. از مجموع ۱۵۸ نفر واجد شرایط تکمیل پرسش‌نامه ۱۲۷ نفر به صورت داوطلبانه در این پیمایش مشارکت کردند. ابزار گردآوری داده‌ها، فرم کوتاه‌شده پرسش‌نامه استاندارد ویر و شریورن^۳ بود که با استفاده از نرم‌افزار SPSS18 تجزیه و تحلیل شد. پایایی این ابزار با روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۳ به دست آمد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد عملکرد جسمانی و ایفای نقش جسمی کتابداران کتابخانه‌های عمومی آذربایجان غربی بیشتر از حد متوسط و سلامت روانی آنان در سطح

۱. دانشجوی کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، کتابدار کتابخانه مستوره کردستانی بوکان.

parvin.ab1387@gmail.com

۲. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، مسئول کتابخانه زین‌العابدین سلماسی سلماس، (نویسنده مسئول).

moc.oohay@3m_imelsom

3. Ware & Sherbourne Questionnaire Short Form (SF36)

کمتر از متوسط قرار دارد. کیفیت زندگی کتابداران کتابخانه‌های عمومی در تمام شهرهای استان نسبتاً مطلوب است. کیفیت زندگی کتابداران شهرهای چندقومیتی بیشتر از تک‌قومیتی و شهرهای کردنشین بیشتر از شهرهای ترک‌نشین است. بین سابقه خدمت کارکنان و وضعیت کیفیت زندگی آنان رابطه معناداری وجود دارد. بین جنس و رشته تحصیلی کارکنان با وضعیت کیفیت زندگی آنان رابطه‌ای وجود ندارد.

نتیجه‌گیری: آگاهی از وضعیت سلامت جسمانی و روانی کتابداران و برنامه‌ریزی برای ارتقای سلامت آنان، به ارتقای کیفیت خدمات کتابخانه‌ای کمک شایانی خواهد کرد. در این مطالعه نقش تفاوت‌های قومیتی در وضعیت سلامت کتابداران بررسی شده است.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه عمومی، کیفیت زندگی، کتابداران استان آذربایجان غربی، سلامت جسمانی، سلامت روانی.

مقدمه

امروزه در کتابخانه‌ها انواع مختلف خدمات سنتی و الکترونیکی به کاربران ارائه می‌شود. کتابداران با داشتن سلامت جسمانی، روانی و با اخلاق و رفتار مناسب می‌توانند برای ارائه خدمات بهتر و جذب مخاطبان به کتابخانه نقش برجسته‌ای داشته باشند. کتابخانه‌های عمومی به تمامی قشرهای جامعه صرف‌نظر از جنس، نژاد، مذهب، سطح تحصیلات و سایر تفاوت‌های فرهنگی با هدف ارتقای مطالعه به عنوان ابزار پیشرفت فردی و خیراجتماعی خدمت‌رسانی می‌کنند (اوانز^۱، لیزل وارد^۲ و رگاس^۳، ۱۳۸۸). باید دانست، بسیاری از مردم به علت مسائل فرهنگی و اقتصادی متعدد نمی‌توانند از فعالیت‌های آموزشی و تفریحی که به صرف هزینه نیاز دارد استفاده کنند و کتابخانه‌های عمومی با برگزاری برنامه‌های رایگان می‌توانند به دستیابی یکسان جامعه به اطلاعات به روز مدد برسانند. کتابداران زمانی می‌توانند با خلاقیت و به شیوه‌های مختلف در جذب مردم به سمت کتابخوانی موفق شوند که از سلامت جسمانی و روانی مطلوبی برخوردار باشند. در حال حاضر کتابداران با مسائل و چالش‌هایی مواجه هستند

1. Evans
2. Layzell Ward
3. Ruggas

که می‌توان آنها را به سه دسته کلی تقسیم کرد:

۱. مسائل ساختاری نهاد کتابخانه‌های عمومی و دغدغه‌های شغلی کتابداران: نهاد کتابخانه‌های عمومی دارای شرایط ویژه‌ای است. این نهاد در مدت استقلال با مسائل خاص خود دست‌به‌گریبان بوده است که از آن جمله می‌توان به آسیب‌های ساختاری، نیروی انسانی، بودجه، محتوا، قراردادها، تعهدات مالی نهاد و آسیب‌های ناشی از مدیریت‌های نابسامان اشاره کرد (مختارپور، ۱۳۹۳). این مسائل در کنار مشکلات معیشتی کارکنان باعث شده است تا روند ارتقای خدمات کتابخانه‌های عمومی به‌کندی پیش برود (عمرانی، ۱۳۹۳). کتابداران به دلایل مختلف از جمله پاسخگویی به مراجعان، نحوه برخورد طبقات مختلف اجتماعی با کتابداران و عملکرد آنها، نحوه برخورد مدیران سازمانی، نبود حمایت مادی و معنوی از کتابداران در مواجهه با مشکلات، سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلان سازمانی و تغییرات ناگهانی آنها، وجود جو عدم اطمینان میان کتابداران و مدیران ارشد، نبود حمایت مادی و معنوی از کتابداران و مدیران ارشد، تغییرات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه و اثرهای آن بر سازمان، مسائل مادی به‌ویژه در زمینه حقوق و مزایا و سایر امتیازهای مالی، بروز احساسات قدرناشناسی از سوی سازمان در برابر زحمات و تلاش‌های کتابداران، نبود فرصت‌های مناسب در جهت ارتقای شغلی کتابداران و... در معرض فشار و استرس قرار دارد (بیگللو، غفاری و مصیب‌زاده، ۱۳۹۳). کتابداران، زمانی فضای سازمانی را برازنده و مطلوب می‌یابند که امکان رشد و شکوفایی فردی را برای آنان فراهم آورد. هراندازه امکان ابداع و استفاده از توانایی‌های شخصی برای کتابداران بیشتر باشد، به همان اندازه رضایت و رغبت نسبت به کار در آنها بیشتر خواهد بود. اینکه تا چه حد برای تعیین هدف‌های بلندمدت و کوتاه‌مدت کتابخانه‌ها از مشارکت کتابداران استفاده می‌شود و چه معیارهایی برای ارزشیابی کتابداران به روش‌های مدون و منطقی استفاده می‌شود، تأثیر به‌سزایی در کیفیت زندگی کاری و در راستای عملکرد این سازمان دارد (اسلامی، نوروزی چاکلی و زارعی، ۱۳۹۰).

۲. تأثیر تحولات فناوری‌های جدید اطلاعاتی - ارتباطی بر کتابخانه‌ها: فناوری‌های جدید روش‌های انجام کار، برنامه‌ها و مهارت‌های مورد نیاز حرفه‌های مختلف را تغییر داده است. به علاوه، سبب تخصص‌گرایی و تعامل بهتر و سریع‌تر افراد یک حرفه نیز شده است. کتابداری و اطلاع‌رسانی یکی از حرفه‌هایی است که از فناوری‌های نوین بیشترین بهره را برده و از آن بیشترین تأثیر را پذیرفته است. امروزه بشر نیاز مداومی به اطلاعات و دانش برای بقای مؤثر در جامعه جهانی دارد. کتابخانه‌ها نیز به واسطه ارتباط مستقیم با اطلاعات و دانش، به لحاظ راهبردی و جغرافیایی مورد توجه دولت‌ها قرار گرفته‌اند (فتاحی، ۱۳۸۸). بنابراین کارکنان کتابخانه‌ها نیازمند آموزش مداوم و دوره‌های بازآموزی منظم هستند تا با تحولات دنیای مدرن هماهنگ شوند و امکان دسترسی به اطلاعات را به بهترین نحو به انجام برسانند. هماهنگ نبودن دوره‌های آموزشی نهاد با نیازهای روز کتابداران و استفاده نکردن از تجهیزات و فناوری‌های جدید در همه استان‌ها در کنار ناتوانی برخی از کارکنان در هماهنگی با تغییرات جدید، یکی دیگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کارایی کتابداران است.

۳. مخاطبان کتابخانه‌های عمومی: خدمات اطلاع‌رسانی بر مبنای رفتار و نیازهای استفاده‌کنندگان از کتابخانه بنا شده است (اوانز، لیزل وارد و رگاس، ۱۳۸۸). روزانه کاربران زیادی با فرهنگ‌های متفاوت برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود به کتابخانه‌ها مراجعه می‌کنند. این افراد انتظارات مختلفی از کتابداران دارند. هر یک مشکلات عاطفی خاص خود را داشته و احتمالاً جزء یکی از گروه‌های خاص از جمله بیماران، سالمندان، کودکان و... می‌باشند. نبود امکان مجموعه‌سازی بر اساس نیازهای هر کتابخانه و پاسخگو نبودن آن به نیازهای روزانه مراجعان، به کارکنان کتابخانه فشار وارد می‌کند. به نظرمی‌رسد این فشارها، سلامت روانی کتابداران را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

مطالعه روی مشاغل مختلف نشان می‌دهد شغل بر سلامت جسمانی، روانی و هوش هیجانی افراد تأثیر می‌گذارد (بزازیان و بشارت، ۱۳۸۸). پس باید انتظار داشت که شغل کتابداری بر سلامت کارکنان کتابخانه‌ها تأثیر بگذارد. با این اوصاف، این فرض را

می‌پذیریم که کارکنان و مراجعان کتابخانه تأثیرهای متقابلی برهم می‌گذارند. شرایط روانی نامطلوب مراجعه‌کننده بر آرامش روانی کتابداران اثری منفی می‌گذارد. این ناآرامی روانی کتابداران نیز به سایر اعضا و همکاران آنان تسری می‌یابد. اگر تدابیری برای به حداقل رساندن این تنش‌ها در محیط کار اندیشیده نشود، مسلماً در مدت کوتاهی به جایگاه اجتماعی کتابخانه‌ها لطمه وارد خواهد شد. زمانی که کتابداران در سلامت کامل به سر بزنند می‌توانند منشأ خدمات بی‌شماری باشند. اگر مدیران اطلاعات دقیقی درباره میزان سلامت روانی و جسمانی کتابداران داشته باشند، به راحتی قادر خواهند بود برای خدمات بهداشت روانی در کتابخانه‌ها اقدام کنند (باچر، منیکا و هولی، ۱۳۹۰). برآورد مشکلات جسمانی و روانی کارکنان سرنخ‌های باارزشی درباره علت‌های آن در اختیار مسئولان حوزه سلامت کشور قرار می‌دهد و روند برنامه‌ریزی بهداشتی را به مسیر صحیح هدایت خواهد کرد (باچر، منیکا و هولی، ۱۳۹۰). تحقق این موارد سطح کیفی خدمات کتابخانه‌های عمومی را ارتقا می‌دهد و نقش مؤثری در بالابردن منزلت اجتماعی کتابخانه‌ها در جامعه خواهد داشت.

در پژوهش حاضر سعی بر آن است تا وضعیت کیفیت زندگی کتابداران در دو بُعد «سلامت جسمانی» و «سلامت روانی» در کتابخانه‌های عمومی نهادی استان آذربایجان غربی بررسی شود. منظور از کیفیت زندگی ادراک افراد حاضر در مطالعه از موقعیت زندگی خود با توجه به نظام ارزش‌گذاری محل سکونت بر اساس هدف‌ها، انتظارات، استانداردها و نگرانی‌های فردی است (سازمان بهداشت جهانی^۱، ۱۹۹۳). سلامتی را حالتی که در آن ارگان‌های بدن به صورت بهینه و بدون نشانی از بیماری فعالیت می‌کنند، تعریف کرده‌اند (سازمان بهداشت جهانی، ۱۹۹۳). سلامتی دارای دو بُعد است: جسمانی و روانی. نشانه‌های سلامت جسمی اغلب با چشم قابل مشاهده است

1. World Health Organization

(کتابخانه ملی پزشکی آمریکا^۱، ۲۰۱۴). سلامت روانی نیز سطحی از آسایش دانسته شده که در آن هر فردی ظرفیت‌های خود را می‌شناسد، می‌تواند با استرس‌های روزمره مقابله کند، کار تمرینش و مفید انجام دهد و در جامعه‌اش مشارکت داشته باشد (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۱۴).

پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های زیادی در خارج و داخل کشور درباره کیفیت زندگی کتابداران و دیگران انجام شده است که در ادامه به برخی از آنها اشاره خواهد شد. تصور عموم مردم بر این است که چون کتابخانه‌ها محیط آرامی دارند کارکنان آنها از سلامت روانی بالاتری نیز برخوردارند؛ اما نتایج پیمایش دوساله مرکز ملی مصرف مواد مخدر و بهداشت^۲ که در سال ۲۰۰۷ با عنوان «افسردگی در میان بزرگسالان شاغل تمام‌وقت با دسته‌بندی انواع حرفه‌ها» منتشر شد، نشان می‌دهد که افسردگی در مشاغل مرتبط با آموزش، یادگیری و کتابخانه با شیوع ۸/۷٪ مقام ششم را در بین سایر حرفه‌ها دارد. این مرکز کل حرفه‌های مورد مطالعه را در ۲۱ گروه دسته‌بندی کرد و کارکنان ۱۸ تا ۶۴ ساله آن را پیمایش نمود (مرکز ملی مصرف مواد مخدر و بهداشت^۳، ۲۰۰۷).

«راثو» (۱۹۸۶) اظهار داشت هر چه سن کتابداران بالاتر باشد، کیفیت زندگی کاری آنان نیز بیشتر است.

نتایج پژوهش «اسلامی، نوروزی چاکلی و زارعی» (۱۳۹۰) نشان داد از دیدگاه مدیران کتابخانه‌های عمومی همه عوامل کیفیت زندگی کاری در کتابخانه‌ها - شامل یکپارچگی و انسجام اجتماعی، فضای کلی زندگی، محیط ایمن و بهداشتی، توسعه قابلیت‌های انسانی، قانون‌گرایی در سازمان، تأمین فرصت رشد و امنیت، پرداخت

1. National Library of Medicine
2. The National Survey on Drug Use and Health
3. The National Survey on Drug Use & Healthy

منصفانه و کافی - در وضعیت مطلوبی قرار نداشتند و تنها عامل وابستگی اجتماعی زندگی کاری در سطح متوسط قرار داشت. یافته‌های پژوهش «فرهودی» (۱۳۹۲) بالاترین بُعد کیفیت زندگی کتابداران مالزی را به سلامت روانی اختصاص داده بود. ابعاد مختلف کیفیت زندگی کتابداران مالزی در مقایسه با کتابداران ایران میانگین بالاتری داشت و تفاوت معناداری بین این دو کشور وجود دارد. نتایج پژوهش «جلیل پور، اکبری شایه و پیروفر» (۱۳۹۲) نشان داد بین کیفیت زندگی کاری و دو مؤلفه «قانون‌گرایی» و «فرصت رشد مداوم» با دل‌بستگی شغلی رابطه مثبت و معناداری وجود داشت. روابط مثبت و معناداری بین مؤلفه‌های کیفیت زندگی کاری با دل‌بستگی شغلی وجود داشت. «حریری و بطلانی» (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای رابطه سلامت روان و رضایت شغلی کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی استان اصفهان را بررسی کردند. آنان سطح سلامت روان کتابداران را بالاتر از حد متوسط برآورد کردند. «رسولی، نقشینه و فهیم‌نیا» (۱۳۹۳) با انجام پژوهشی بین سابقه خدمت و کیفیت زندگی کاری رابطه‌ای مشاهده نکردند. نتایج پژوهش «بیگلو، غفاری و مصیب‌زاده» (۱۳۹۳) نشان داد میزان فرسودگی شغلی کتابداران در بُعد خستگی عاطفی، مسخ شخصیت و عملکرد فردی در دو مقیاس فراوانی و شدت در سطح پایینی قرار دارد و میزان فرسودگی شغلی در بُعد درگیری در مقیاس فراوانی، متوسط و در مقیاس شدت، بالا بود. مطالعه «سعید، اردکانی و مروستی» (۱۳۹۴) که عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی کاری کتابداران یزد را مورد بررسی قرار داده بود نشان داد که عوامل شغلی بر کیفیت زندگی کاری کتابداران تأثیر می‌گذارد. نتایج پژوهش «اسلامی و شیرزاد» (۱۳۹۴) نشان داد تفاوتی میان کیفیت زندگی کاری مدیران کتابخانه‌ها در شهرهای مختلف وجود ندارد و جنسیت در سطح کیفیت زندگی کاری تأثیری نداشت. نتایج پژوهش «فتح‌اله‌زاده» (۱۳۹۵) نیز نشان داد که بین کیفیت زندگی کاری و مؤلفه‌های آن با تعهد سازمانی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و بین کتابداران کتابخانه‌های عمومی از لحاظ اطلاعات جمعیت‌شناختی (جنس، رشته تحصیلی، سمت، و سابقه خدمت) در رابطه با کیفیت زندگی کاری و

تعهد سازمانی تفاوت معناداری وجود ندارد. پژوهش «آذرگون» (۱۳۹۵) میزان فرسودگی شغلی مردان را بیش از زنان ارزیابی کرده بود و نشان داد که مسائل اقتصادی و عوامل شغلی نیز نقش مهمی در فرسودگی شغلی کتابداران نهاد دارد. نتایج مطالعه «سیفی و عسگری» (۱۳۹۵) که به بررسی کیفیت زندگی کاری و فرسودگی شغلی کتابداران خراسان شمالی اختصاص داشت، مشخص کرد فرسودگی شغلی آنان بالاتراز حد متوسط و تا حدی نگران‌کننده است.

با مرور پژوهش‌های انجام‌شده می‌توان بیان کرد که در پژوهش‌های مختلف کیفیت زندگی کارکنان کتابخانه‌ها از جنبه‌های مختلف از جمله تعهد سازمانی، زندگی کاری و فرسودگی شغلی و سلامت روانی بررسی شده است. در بسیاری از کتابخانه‌ها اعضا برای حل مشکلات خود از جمله مشکلات روحی، روانی، خانوادگی و... از کتابداران کمک و یاری می‌خواهند و داشتن سلامت جسمانی و روانی باعث می‌شود تا کتابداران با اخلاق نیکو به عنوان مشاور امین، اطلاعات مفیدی را برای رفع نیازهای اطلاع اعضا در اختیار آنها قرار دهند. هم‌اکنون بیش از هفت هزار نفر در کتابخانه‌های زیرپوشش نهاد کتابخانه‌های عمومی در حال خدمت هستند (مختارپور، ۱۳۹۵). نهاد کتابخانه‌های عمومی لازم است علاوه بر تأمین نیازهای اقتصادی این افراد، شرایط محیط کار مطلوب و رضایت‌بخش را برای آنان فراهم کند (سعادت، ۱۳۸۹). انجام پژوهش‌های مقطعی و سنجش وضعیت کلی سلامت جسمانی و روانی کارکنان علاوه بر افزایش کارایی کارکنان، بر ارتقای جایگاه نهاد نزد کتابداران تأثیر مثبتی خواهد گذاشت. این پژوهش سعی دارد تا بخشی از این نیاز را در استان آذربایجان غربی که منطقه‌ای چندقومیتی و چندمذهبی است و بخشی از بار جنگ و بمباران شیمیایی را متحمل شده، تأمین کند.

پرسش‌های پژوهش

۱- سلامت جسمانی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان غربی در چه

سطحی قرار دارد؟

۲- سلامت روانی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان غربی در چه

سطحی قرار دارد؟

۳- کارکنان کدام مناطق استان آذربایجان غربی از پایین‌ترین سطح کیفیت زندگی

برخوردار هستند؟

فرضیه‌های پژوهش

۱- بین سابقه خدمت کارکنان و وضعیت کیفیت زندگی آنان رابطه معناداری وجود

دارد.

۲- بین جنس و رشته تحصیلی کارکنان با وضعیت کیفیت زندگی آنان رابطه

معناداری وجود دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری شامل کلیه کتابداران و مسئولان کتابخانه‌های عمومی نهادی استان آذربایجان غربی است که شرح آن در جدول ۱ آمده است. به علت کم بودن حجم جامعه پژوهش، از نمونه‌گیری استفاده نشد. نیروهای ستادی و خدماتی به علت نداشتن ارتباط مستقیم با مراجعان کتابخانه، از مطالعه کنار گذاشته شدند. پرسش‌نامه‌های پژوهش در تیر ۱۳۹۳ با همکاری اداره کل استان آذربایجان غربی به سراسر کتابخانه‌ها ارسال و بعد از تکمیل توسط همکاران علاقه‌مند، به اداره کل عودت داده شد. پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، داده‌های مربوط به کتابخانه‌های شهرستان سلماس به علت نقص در تکمیل پرسش‌ها از مطالعه کنار گذاشته شد. در نهایت از ۱۵۸ نفر واجد شرایط ورود به مطالعه ۱۲۷ نفر پرسش‌نامه را به صورت اختیاری تکمیل کردند.

جدول ۱. جامعه آماری پژوهش

۶۹	تعداد کتابخانه
۱۹۵	تعداد کل نیرو
۲۰	نیروی ستادی
۱۷	مسئول شهرستان
۵۳	مسئول کتابخانه
۸۸	کتابدار
۱۷	نیروی خدماتی

به منظور سنجش کیفیت زندگی از نظر سلامت جسمی و روانی از نسخه کوتاه شده پرسش‌نامه استاندارد «ویرو شربورن» که یک پرسش‌نامه خودگزارشی است، استفاده شد. این ابزار که عمدتاً برای بررسی کیفیت زندگی و سلامت استفاده می‌شود، با ۳۶ عبارت کیفیت زندگی را در دو بُعد کلی سلامت جسمی و روانی، مورد سنجش قرار می‌دهد. این پرسش‌نامه وضعیت سلامت را در هشت خرده‌مقیاس ارزیابی می‌کند. در بُعد سلامت جسمانی^۴ شاخص عملکرد جسمانی^۱ (درباره فعالیت‌هایی است که به طور معمول در طول روز انجام می‌گیرد؛ نداشتن محدودیت در فعالیت‌های شدید (مثل دویدن و...)، فعالیت‌های متوسط (جابه‌جا کردن میز و...)، پیاده‌روی، خم شدن، بالا رفتن و...)؛ ایفای نقش جسمانی^۲ (تغییر فعالیت‌های روزانه به خاطر مشکلات جسمی و صرف زمان برای فعالیت‌های روزانه)؛ درد جسمانی^۳ (منظور درد بدنی است که مانع انجام کارهای عادی می‌شود)؛ سلامت عمومی^۴ و در بُعد سلامت روانی^۵ شاخص سرزندگی^۵ (داشتن

-
1. physical function
 2. role physical
 3. bodily pain
 4. general health
 5. vitality

روحیه خوب، احساس با انرژی بودن، نبود احساس غمگینی و خستگی)؛ عملکرد اجتماعی^۱ (تأثیر مشکلات سلامت جسمی و روانی در انجام فعالیت‌های اجتماعی و ایجاد اختلال در روابط اجتماعی)، ایفای نقش هیجانی^۲ (داشتن مشکلاتی در انجام امور روزانه به علت مسائل روانی مثل اضطراب) و سلامت روانی^۳ ارزیابی می‌شود. روایی و پایایی این پرسش‌نامه در مطالعات مختلف در جامعه ایرانی تأیید شده است (منتظری، گشتاسبی و وحدانی، ۱۳۸۴). پایایی پرسش‌نامه در این پژوهش با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در نرم‌افزار SPSS ۱۸ محاسبه و برابر با ۰/۸۳ به دست آمد. داده‌های پژوهش حاضر با استفاده از آماره‌های توصیفی و تحلیلی تجزیه و تحلیل گردید.

یافته‌ها

بررسی اطلاعات جمعیت‌شناسی حاضران در مطالعه نشان داد، ۵۹ نفر (۴۶/۵٪) پاسخگویان را زنان و ۶۸ نفر (۵۳/۵٪) را مردان تشکیل می‌دهند. بررسی گروه‌های سنی نشان داد ۳۹/۴٪ پاسخ‌دهندگان در گروه ۲۵ تا ۳۲ ساله، ۴۵/۷٪ در گروه ۳۳ تا ۴۰ ساله و ۱۳/۴٪ در گروه ۴۱ سال و بالاتر قرار دارند. دو نفر از پاسخ‌گویان سن خود را مشخص نکرده بودند.

طبق بررسی حاصل درباره مقطع تحصیلی پاسخ‌دهندگان ۱/۶٪ افراد مدرک دیپلم، ۴/۷٪ مدرک کاردانی، ۷۳/۲٪ مدرک کارشناسی و ۲۰/۵٪ مدارک کارشناسی ارشد و بالاتر داشتند. بنابراین، دارندگان مدرک کارشناسی بیشترین فراوانی را در بین کارکنان کتابخانه‌های استان به خود اختصاص داده‌اند. همچنین رشته تحصیلی ۶۶/۱٪ پاسخگویان کتابداری و ۳۳/۹٪ غیرکتابداری است. بررسی پست سازمانی حاضران در

-
1. social function
 2. role emotional
 3. mental health

مطالعه نشان داد، تعداد ۷۸ نفر از پاسخ‌گویان کتابدار، ۳۳ نفر مسئول کتابخانه و ۱۶ نفر رئیس شهرستان هستند.

در ارتباط با پرسش اول پژوهش (سلامت جسمانی کتابداران کتابخانه‌های عمومی) از آمار توصیفی میانگین و انحراف معیار استفاده شد. در جدول ۲ میانگین وضعیت سلامت جسمانی کتابداران برای هر یک از گویه‌ها بر اساس میانگین معیار ۳ است.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار هر یک از شاخص‌های سلامت جسمانی کتابداران

شاخص	مناطق	تعداد	میانگین تقریبی	انحراف معیار
عملکرد جسمانی	شهرهای چندقومیتی	۷۱	۳/۹۳	۰/۴۶۷
	کردنشین	۳۲	۳/۹۴	۰/۴۳۶
	ترک‌نشین	۲۴	۴/۱۴	۰/۳۰۲
	کل	۱۲۷	۳/۹۷	۰/۴۳۳
ایفای نقش جسمانی	شهرهای چندقومیتی	۷۱	۳/۵۰	۰/۳۵۴
	کردنشین	۳۲	۳/۶۸	۰/۲۸۱
	ترک‌نشین	۲۴	۳/۵۸	۰/۳۳۵
	کل	۱۲۷	۳/۵۶	۰/۳۳۳
درد بدنی	شهرهای چندقومیتی	۷۱	۲/۱۱	۱/۱۰۹
	کردنشین	۳۲	۱/۹۴	۰/۷۳۸
	ترک‌نشین	۲۴	۱/۵۴	۰/۷۳۶
	کل	۱۲۷	۱/۹۶	۰/۹۸۱
سلامت عمومی	شهرهای چندقومیتی	۷۱	۲/۸۶	۰/۴۸۱
	کردنشین	۳۲	۲/۹۷	۰/۴۹۵
	ترک‌نشین	۲۴	۲/۸۸	۰/۴۲۵
	کل	۱۲۷	۲/۸۹	۰/۴۷۳
کل	سلامت جسمانی (کل)	۱۲۷	۲/۷۹	۰/۴۱۰

چنان‌که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، به‌طور کلی میانگین پاسخ‌های داده‌شده به شاخص‌های «عملکرد جسمانی» و «ایفای نقش جسمانی» بیشتر از میانگین معیار ۳ است؛ بنابراین عملکرد جسمانی و ایفای نقش جسمی کتابداران بیشتر از متوسط است.

ولی «سلامت عمومی» کتابداران با میانگین ۲/۸۹ و «درد بدنی» کتابداران با میانگین ۱/۹۶ کمتر از متوسط است. از نظر عملکرد جسمانی میانگین پاسخ‌های داده شده کتابداران مناطق ترک نشین با مقدار ۴/۱۴ بیشتر از کتابداران سایر مناطق است. از نظر ایفای نقش جسمانی میانگین پاسخ‌های داده شده کتابداران مناطق کرد نشین با مقدار ۳/۶۸ بیشتر از کتابداران سایر مناطق است. از نظر درد بدنی میانگین پاسخ‌های داده شده کتابداران شهرهای چند قومیتی با میانگین ۲/۱۱ بیشتر از کتابداران سایر مناطق است. از نظر سلامت عمومی میانگین پاسخ‌های داده شده کتابداران مناطق کرد نشین با میانگین ۲/۹۷ بیشتر از کتابداران سایر نقاط است. در کل سطح سلامت جسمانی کتابداران با میانگین ۲/۷۹ کمتر از متوسط است.

در ارتباط با پرسش دوم پژوهش که به پیمایش سلامت روانی کتابداران اختصاص دارد، از آمار توصیفی میانگین و انحراف معیار استفاده شد. در جدول ۳ میانگین تقریبی وضعیت سلامت روانی کتابداران برای هر یک از گویه‌ها بر اساس میانگین معیار ۳ است.

جدول ۳. میانگین تقریبی و انحراف معیار هر یک از شاخص‌های سلامت روانی کتابداران

شاخص	مناطق	تعداد	میانگین تقریبی	انحراف معیار
سرزندگی	شهرهای چند قومیتی	۷۱	۳/۰۰	۰/۵۹۱
	کرد نشین	۳۲	۲/۸۷	۰/۵۶۰
	ترک نشین	۲۴	۲/۹۰	۰/۴۴۸
	کل	۱۲۷	۲/۹۴	۰/۴۳۳
عملکرد اجتماعی	شهرهای چند قومیتی	۷۱	۲/۱۶	۱/۰۱۳
	کرد نشین	۳۲	۱/۹۴	۰/۸۵۰
	ترک نشین	۲۴	۱/۹۰	۰/۸۰۷
	کل	۱۲۷	۲/۰۶	۰/۳۳۳
ایفای نقش هیجانی	شهرهای چند قومیتی	۷۱	۳/۳۰	۰/۴۲۹
	کرد نشین	۳۲	۳/۶۴	۰/۳۴۹
	ترک نشین	۲۴	۳/۳۸	۰/۳۵۳
	کل	۱۲۷	۳/۴۰	۰/۹۸۱

شاخص	مناطق	تعداد	میانگین تقریبی	انحراف معیار
سلامت روانی	شهرهای چند قومیتی	۷۱	۲/۶۵	۰/۵۹۰
	کردنشین	۳۲	۲/۴۸	۰/۳۹۷
	ترک‌نشین	۲۴	۲/۵۲	۰/۴۱۴
	کل	۱۲۷	۲/۵۸	۰/۴۷۳

بر اساس یافته‌های جدول ۳ به طور کلی بیشترین میزان سلامت روانی کتابداران مربوط به «ایفای نقش هیجانی» با میانگین ۳/۴۰ و کمترین میزان سلامت روانی مربوط به «عملکرد اجتماعی کتابداران» با میانگین ۲/۰۶ است. میانگین پاسخ‌های داده شده کتابداران از نظر سرزندگی، «کتابداران شهرهای چند قومیتی» با مقدار ۳/۰۰ و از نظر عملکرد اجتماعی «کتابداران شهرهای چند قومیتی» با مقدار ۲/۱۶ بیشتر از کتابداران سایر مناطق است. از نظر ایفای نقش هیجانی میانگین پاسخ‌های داده شده «کتابداران مناطق کردنشین» با مقدار ۳/۶۴ بیشتر از کتابداران سایر مناطق است. از نظر سلامت روانی میانگین پاسخ‌های داده شده «کتابداران شهرهای چند قومیتی» با مقدار ۲/۶۵ بیشتر از کتابداران سایر مناطق است.

برای پاسخ پرسش سوم پژوهش و مقایسه کیفیت زندگی کتابداران در شهرهای مختلف استان، از آمار توصیفی میانگین تقریبی و انحراف معیار در جدول ۴ برای شهرهای مختلف استان به تفکیک شهرها استفاده شد. در این راستا شهرهای ماکو، پلدشت و شوط به عنوان شهرستان ماکو و شهرهای چایپاره، قره ضیاءالدین و خوی هم با عنوان شهرستان خوی در نظر گرفته شد.

جدول ۴. میانگین نمره‌ها و انحراف معیار پاسخ‌گویان بر حسب شهرستان محل خدمت

شهر	میانگین نمرات	انحراف معیار
پیرانشهر	۲/۹۹	۰/۱۳۱
چالدران	۲/۸۹	۰/۳۹۸
مهاباد	۲/۸۹	۰/۳۲۰
شاهین دژ	۲/۸۸	۰/۲۵۲

شهرها (محل زندگی)

شهر	میانگین نمرات	انحراف معیار
تکاب	۲/۸۷	۰/۲۴۸
ماکو	۲/۸۷	۰/۲۳۳
نقده	۲/۸۴	۰/۱۵۹
ارومیه	۲/۸۳	۰/۲۷۷
میاندوآب	۲/۸۲	۰/۲۲۳
اشنویه	۲/۷۷	۰/۲۱۹
خوی	۲/۷۱	۰/۳۲۵
سردشت	۲/۶۷	۰/۲۱۳
بوکان	۲/۶۶	۰/۲۴۱
شهرهای چند قومیتی (ترک، کرد و ...)	۲/۸۵	۰/۲۳۷
شهرهای کردنشین	۲/۸۱	۰/۲۹۴
شهرهای ترک	۲/۷۴	۰/۲۹۶

شهرها (برحسب قومیت)

با توجه به نتایج جدول ۴ کیفیت زندگی کارکنان بوکان نسبت به سایر شهرستان‌ها پایین‌تر و کیفیت زندگی کارکنان کتابخانه‌های شهرستان پیرانشهر نسبت به کتابداران سایر شهرها بالاتر است. کیفیت زندگی کتابداران تمامی شهرها کمتر از متوسط است. کیفیت زندگی کتابداران شهرهای چند قومیتی بیشتر از تک قومیتی و کیفیت زندگی کتابداران شهرهای کردنشین بیشتر از شهرهای ترک‌نشین است. در ارتباط با فرضیه اول (بین سابقه خدمت کارکنان و وضعیت کیفیت زندگی آنان رابطه‌ای وجود دارد) از آزمون رگرسیون استفاده شد که نتایج حاصل از آن در جدول ۵ و ۶ قابل مشاهده است.

جدول ۵. خلاصه مدل

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل یافته	انحراف استاندارد تخمینی
۱	۰/۰۱۹۹	۰/۰۰۰	-۰/۰۰۸	۰/۲۸۰۲۰

جدول ۶. نتیجه رگرسیون خطی بین سابقه خدمت و وضعیت کیفیت زندگی

سطح معناداری	t	ضریب رگرسیون استاندارد نشده		مدل
		ضریب رگرسیون استاندارد شده	خطای استاندارد	
۰/۰۰۰	۶۱/۳۱۱		۰/۰۴۶	ثابت
۰/۰۲۲	-۰/۱۲۳	-۰/۰۱۱	۰/۰۰۵	سابقه خدمت

با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون جدول ۶ در سطح اطمینان ۰/۹۵ با توجه به اینکه سطح معناداری برای کیفیت زندگی ۰/۰۰۰ به دست آمده که کمتر از ۰/۰۵ می باشد، بنابراین فرضیه تأیید می شود و بین سابقه خدمت کارکنان و وضعیت کیفیت زندگی آنان رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به نتایج حاصل، سابقه خدمت با ضریب بتای (Beta = -۰/۰۱۱) بر وضعیت کیفیت زندگی کتابداران تأثیرگذار است.

در ارتباط با فرضیه دوم پژوهش به منظور مشخص نمودن رابطه بین جنس و رشته تحصیلی با کیفیت زندگی کارکنان از آزمون رگرسیون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۷ و ۸ نشان داده شده است.

جدول ۷. خلاصه مدل

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل یافته	انحراف استاندارد تخمینی
۱	۰/۱۱۵۹	۰/۰۱۲	-۰/۰۰۴	۰/۲۷۹۶۵

جدول ۸. نتیجه رگرسیون خطی بین جنس و رشته تحصیلی پاسخ‌گویان و وضعیت کیفیت زندگی

سطح معناداری	t	ضریب رگرسیون استاندارد شده	ضریب رگرسیون استاندارد نشده		مدل
		بتا	خطای استاندارد	B	
۰/۰۰۰	۲۸/۳۷۶	-	۰/۰۹۷	۲/۷۴۵	ثابت
۰/۲۲۴	۱/۲۲۳	۰/۱۱۲	۰/۰۵۱	۰/۰۶۳	جنس
۰/۶۹۳	-۰/۳۹۶	-۰/۰۳۶	۰/۰۵۴	-۰/۰۲۱	رشته تحصیلی

با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون در جدول ۸ در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری به دست آمده برای جنس و رشته تحصیلی بیشتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین فرضیه رد می‌شود و بین جنس و رشته تحصیلی کارکنان با وضعیت کیفیت زندگی آنان رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد وضعیت سلامت جسمانی کتابداران از نظر عملکرد جسمانی و ایفای نقش جسمی بیشتر از متوسط است؛ ولی سلامت عمومی کتابداران و درد بدنی کتابداران کمتر از متوسط است. از نظر عملکرد جسمانی میانگین پاسخ‌های داده شده «کتابداران مناطق ترک‌نشین» و از نظر ایفای نقش جسمانی میانگین پاسخ‌های داده شده «کتابداران مناطق کردنشین» بیشتر از کتابداران سایر مناطق است. از نظر درد بدنی میانگین پاسخ‌های داده شده «کتابداران شهرهای چندقومیتی» و از نظر سلامت عمومی میانگین پاسخ‌های داده شده «کتابداران مناطق کردنشین» بیشتر از کتابداران سایر مناطق است. باید توجه داشت که امروزه فناوری‌های جدید بر سرعت انجام فعالیت‌های کتابخانه‌ها تأثیر گذاشته است. در کتابخانه‌ها بسیاری از فعالیت‌ها از جمله ثبت کتاب، امانت، تمدید کتاب، عضویت کاربران و... از طریق اینترنت انجام می‌شود. کتابخانه‌ها به صورت قفسه‌باز اداره می‌شوند و خود اعضای کتابخانه‌ها کتاب را

انتخاب می‌کنند. پس می‌توان گفت یکی از علل اصلی که کتابداران درد بدنی خود را کمتر از متوسط ذکر کردند، می‌تواند شیوه‌های آسان ارائه خدمات در زمان کنونی باشد، ولی نشستن طولانی مدت بر روی صندلی، رعایت نکردن نکات ارگونومی در وضعیت نشستن، برخاستن و حمل مواد کتابخانه‌ای، مسائل مربوط به ساختمان کتابخانه از جمله راه‌پله‌های طولانی، نبود آسانسور، نور ناکافی یا نامناسب و... می‌تواند موجب بروز مشکلاتی برای سلامت کتابداران شود زیرا کتابداران سلامت عمومی خود را کمتر از متوسط ذکر کردند. بنابراین، لازم است مسئولان امر به وضعیت ارگونومی کتابخانه‌ها توجه لازم داشته باشند و تجهیزات جدید بر اساس استانداردهای روز دنیا خریداری و نحوه استفاده صحیح از فناوری‌های اطلاعاتی به کتابداران آموزش داده شود و برای افزایش سواد کتابداران در زمینه استفاده از اینترنت و... برنامه‌ریزی‌های لازم صورت پذیرد.

نتایج این مطالعه همچنین نشان داد که بیشترین میزان سلامت روانی کتابداران مربوط به «ایفای نقش هیجانی» و کمترین میزان سلامت روانی مربوط به «عملکرد اجتماعی کتابداران» است. به نظر می‌رسد پایین بودن سطح عملکرد اجتماعی کتابداران نشانگر وجود مسائلی در ایجاد ارتباط صحیح با مراجعان کتابخانه باشد. شاید هم این مسئله با افزایش اختلال‌های سطح جامعه بی‌ارتباط نباشد. میانگین پاسخ‌های داده شده کتابداران از نظر شاخص سرزندگی کتابداران «شهرهای چندقومیتی» و از نظر عملکرد اجتماعی «کتابداران شهرهای چندقومیتی» بیشتر از کتابداران سایر مناطق است. این نتایج نشان از ارتباط تثبیت شده اقوام مختلف در شهرهای چندقومیتی دارد. ساکنان استان آذربایجان غربی سال‌هاست در کنار هم همزیستی مسالمت‌آمیز دارند و در طی این دوران شناخت مناسبی از هم پیدا کرده‌اند و با شرایط جدید راحت‌تر از ساکنان شهرهای تک‌قومیتی سازگار می‌شوند. از نظر ایفای نقش هیجانی، میانگین پاسخ‌های داده شده «کتابداران مناطق کردنشین» و از نظر سلامت روانی «شهرهای چندقومیتی» بیشتر از کتابداران سایر نقاط استان است. پیشرفت فناوری و وجود انواع

کتاب‌های الکترونیکی و... سبب شده است بیشتر مردم برای مطالعه و یادگیری از اینترنت استفاده و کمتر به کتابخانه مراجعه کنند. با توجه به اینکه در زمان کنونی باید به ازای هر کتابدار، ۳۰۰ عضو در کتابخانه‌ها وجود داشته باشد، ممکن است کمتر شدن اعضا موجب اضطراب و نگرانی در کتابداران شود. نتایج پژوهش «حریری و بطلانی» (۱۳۹۳) سطح سلامت روان کتابداران را بالاتر از حد متوسط برآورد کرد. نتایج این مطالعه از منظر وضعیت سلامت روان با نتایج پژوهش حاضر که سلامت روان کتابداران را کمتر از حد متوسط برآورد می‌کند، مغایر است. تفاوت مکان مطالعه (اصفهان و استان آذربایجان غربی)، نوع کتابخانه (دانشگاهی و عمومی)، ساختار سازمانی متفاوت (وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور) همراه با بیشتر بودن تعداد زنان کتابدار در مطالعه «حریری و بطلانی» را می‌توان دلایل این اختلاف دانست.

یافته‌های پژوهش حاضر با پژوهش «فرهودی» (۱۳۹۲) که بالاترین بُعد کیفیت زندگی کتابداران مالزی را به سلامت روانی اختصاص داده بود، مغایرت دارد. یافته‌های این پژوهش نشان داد کیفیت زندگی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان پایین‌تر از حد متوسط است؛ کیفیت زندگی کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهرهای چند قومیتی بیشتر از تک قومیتی و کیفیت زندگی کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهرهای کردنشین بیشتر از شهرهای ترک نشین است. مطالعه فرهودی همچنین نشان داد ابعاد مختلف کیفیت زندگی کتابداران مالزی در مقایسه با کتابداران ایران میانگین بالاتری را به خود اختصاص داده است و تفاوت معناداری بین این دو کشور وجود دارد. این در حالی است که تفاوت زیادی بین شهرهای مختلف استان آذربایجان غربی دیده نمی‌شود (اختلاف میانگین بالاترین و پایین‌ترین کیفیت زندگی استان برابر با ۳۳/۰ است). این مسئله احتمالاً مربوط به تفاوت ساختارهای سازمانی کتابخانه‌های عمومی (کشور مالزی و استان آذربایجان غربی)، اختلاف جایگاه اجتماعی کتابخانه‌های عمومی و موقعیت اقتصادی و اجتماعی مردم دو کشور است.

نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش «رسولی، نقشینه و فهیم‌نیا» (۱۳۹۳) که بین سابقه خدمت و کیفیت زندگی کاری رابطه‌ای مشاهده نکرده بودند متفاوت است؛ اما با مطالعه «راثو» (۱۹۸۶) که اظهار داشت هرچه سن کتابداران بالاتر باشد، کیفیت زندگی کاری آنان نیز بیشتر است، همسان است. اختلاف مکان مطالعه (شهر تهران و استان آذربایجان غربی) همراه با حداکثری بودن نسبت زنان به مردان، در مطالعه «رسولی و همکاران» را می‌توان دلیل اختلاف نتایج این دو پژوهش دانست. از دیگر سو، تجارب شخصی نگارندگان این پژوهش حاکی از آن است که با افزایش تجربه‌های کاری و شناخت بیشتر کارکنان از محیط کار، سازگاری فرد بالاترفته و قادر است به محرک‌های بیرونی پاسخ مناسب‌تری بدهد و در نتیجه کمتر دچار تنش خواهد شد. مطالعه «سعیدا اردکانی و مروستی» (۱۳۹۴) نشان داده بود که عوامل شغلی بر کیفیت زندگی کاری کتابداران تأثیر می‌گذارد. با توجه به این پژوهش و یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان با کاهش تنش‌های محیط کار از جمله ایجاد مشارکت شغلی بین کارکنان، انعطاف پذیر نمودن برنامه‌های کاری و ایجاد امنیت شغلی کیفیت، زندگی کتابداران را به سطح مطلوب ارتقا داد. از دیگر سو مطالعه «سعیدا اردکانی و مروستی» عوامل شغلی را از مؤلفه‌های مهم تأثیرگذار بر کیفیت زندگی کاری کتابداران عنوان کرده است، اما نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد شرایط فرهنگی و اجتماعی شهر محل خدمت نیز بر کیفیت زندگی کتابداران تأثیرگذار است، به طوری که برخی از گویه‌های سلامت روانی و جسمانی در برخی از شهرها بالاتر یا پایین‌تر از حد متوسط گزارش شده است. به نظر می‌رسد تفاوت شرایط استان‌های یزد و آذربایجان غربی، مطالعه کیفیت زندگی کلی کتابداران و کیفیت زندگی کاری با دو ابزار متفاوت، از دلایل این اختلاف باشد. نتایج پژوهش «فتح‌اله‌زاده» (۱۳۹۵) نیز نشان داد که بین کتابداران کتابخانه‌های عمومی از لحاظ اطلاعات جمعیت‌شناختی، جنس و رشته تحصیلی در رابطه با کیفیت زندگی کاری و تعهد سازمانی تفاوت معناداری وجود ندارد. یافته‌های این پژوهش از نظر نبود ارتباط رشته تحصیلی و جنسیت با کیفیت زندگی کاری، با پژوهش حاضر مشابه است. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش «آذرگون»

(۱۳۹۵) که میزان فرسودگی شغلی مردان را بیش از زنان ارزیابی کرده بود، ناسازگار است اما از منظر مسائل خانوادگی، فرهنگی و اجتماعی با آن همخوانی دارد. در پژوهش «آذرگون» مسائل اقتصادی و عوامل شغلی نیز نقش مهمی در فرسودگی شغلی کتابداران نهاد دارد که این امر لزوم توجه بیشتر مسئولان به وضعیت رضایت شغلی کارکنان را بیش از گذشته نمایان می‌سازد. یافته‌های پژوهش «سیفی و عسگری» (۱۳۹۵) نشان داد فرسودگی شغلی کتابداران بالاتر از حد متوسط و تا حدی نگران‌کننده است. نتایج این مطالعه با پژوهش حاضر که سطح کیفیت زندگی کتابداران آذربایجان غربی (از منظر سلامت جسمی و روانی) را در حد نسبتاً مطلوب ارزیابی می‌کند، ناسازگار است. احتمالاً تفاوت جامعه پژوهش و عوامل فرهنگی، اجتماعی و سیاسی حاکم بر این دو استان مرزی کشور، دلیل این اختلاف باشد. به نظر می‌رسد انجام پژوهش‌های مشابه در تمامی استان‌های کشور به منظور رصد وضعیت کیفیت زندگی کتابداران و برنامه‌ریزی مناسب برای نیروهای جوان نهاد کتابخانه‌های عمومی در استان‌های مختلف، بسیار مفید باشد.

با توجه به اینکه کتابداران کتابخانه‌های عمومی به تمامی اقشار جامعه خدمات ارائه می‌دهند، نحوه رفتار و شادابی کتابداران برای ایجاد روحیه در مردم مؤثر است. مسئولان کتابخانه‌های عمومی باید برای ایجاد روحیه سالم و افزایش سلامت روانی کتابداران برنامه‌ریزی کنند. ورزش صبحگاهی، بازدیدهای گروهی از مکان‌های تفریحی شهرها، اختصاص هزینه سفر به کارکنان، اردوهای علمی و تفریحی برای ایجاد روحیه مثبت در کتابداران مفید خواهد بود. اختصاص بودجه ورزشی به کارکنان همراه با جذب مشارکت ادارات تربیت بدنی و باشگاه‌های سطح شهر می‌تواند به بهبود سلامت جسمی و روانی کتابداران بینجامد. در دنیای امروز سلامت روانی افراد یکی از مؤلفه‌های سلامتی به‌شمار می‌رود. کارکنان با سلامت روانی بالاتر، بهره‌وری سازمان خود را ارتقا داده و آن را به جایگاه شایسته‌ای نزدیک می‌کنند (سعادت، ۱۳۸۹). بنابراین با توجه به اینکه کتابداران مشاوران مردم در کتابخانه‌های عمومی هستند، لازم است مسئولان نهاد کتابخانه‌های عمومی تلاش کنند تا ضمن بهبود وضعیت معیشتی کتابداران، با ایجاد

مرکز مشاوره برای این نیروهای انسانی جوان گام‌های محکم‌تری در جهت ارتقای جایگاه کتابداران در جامعه ایرانی بردارند.

منابع

- آذرگون، مریم (۱۳۹۵). «عوامل مؤثر بر فرسودگی شغلی کتابداران شاغل در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور»، *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۲(۴): ۶۳۰-۶۰۳.
- اسلامی، سمیرا و مجید شیرزاد (۱۳۹۴). «بررسی کیفیت زندگی کاری مدیران کتابخانه‌های عمومی استان مازندران»، *فصلنامه مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی*، ۲(۱): ۶۱-۷۶.
- اسلامی، سمیرا؛ عبدالرضا نوروزی چاکلی و هاجر زارعی (۱۳۹۰). «بررسی دیدگاه مدیران کتابخانه‌های عمومی استان مازندران در خصوص کیفیت زندگی کاری خود و نقش آن در عملکرد آنها»، *دانش‌شناسی*، ۵(۱۶): ۱۷-۱.
- اوانز، ادوارد و دیگران (۱۳۸۸). *مبانی مدیریت برای متخصصان اطلاع‌رسانی*، ترجمه مینو واعظ‌زاده، محسن حاجی زین‌العابدینی؛ ویراسته ابراهیم افشار، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران: تهران.
- باچر، جیمز؛ سوزان منیکا و جیل هولی (۱۳۹۰). *آسیب‌شناسی روانی*، ترجمه یحیی سیدمحمدی، ویراست سیزدهم، ارسباران: تهران.
- بزازیان، سعیده و محمدعلی بشارت (۱۳۸۸). «مقایسه هوش هیجانی، سلامت روانی و جسمانی مشاغل مختلف»، *روانشناسی کاربردی*، ۳(۱): ۷-۲۷.
- بیگلر، محمدحسین؛ سعید غفاری و شهناز مصیب‌زاده (۱۳۹۳). «بررسی میزان فرسودگی شغلی و عوامل مؤثر بر آن در میان کتابداران کتابخانه‌های عمومی (مطالعه موردی: کتابخانه‌های عمومی شهرستان اردبیل)»، *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۰(۱): ۵۳-۶۷.
- جلیل‌پور، پیمان؛ یحیی اکبری شایه و معصومه پیروزفر (۱۳۹۲). «رابطه کیفیت زندگی کاری و دلبستگی شغلی در بین کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های شهید چمران و علوم پزشکی جندی شاپور اهواز»، *پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۳(۱): ۵۱-۶۶.
- حریری، نجلا و فهیمه بطلانی (۱۳۹۲). «رابطه سلامت روان و رضایت شغلی کتابداران دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اصفهان»، *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۴(۲): ۵۸-۷۵.
- رسولی، بهروز؛ نادر نقشینه و فاطمه فهیم‌نیا (۱۳۹۳). «مطالعه کیفیت زندگی کاری کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران»، *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۰(۲): ۳۱۷-۳۳۱.
- سعادت، اسفندیار (۱۳۸۹). *مدیریت منابع انسانی*، چ اول، سمت: تهران.
- سعید اردکانی، سعید و زهرا مروستی (۱۳۹۴). «تأثیر عوامل شغلی و غیرشغلی بر کیفیت زندگی کاری کتابداران در استان یزد»، *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۱(۳): ۳۸۹-۴۰۶.

- سیفی، لیلی و علی عسگری (۱۳۹۵). «کیفیت زندگی کاری و فرسودگی شغلی کتابداران در کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی»، *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۲(۴): ۶۵۱-۶۳۱.
- عمرانی، ابراهیم (۱۳۹۳). «شما عصبانی هستید: سخنی با کتابداران کتابخانه‌های عمومی (نهاد)»، *سخن هفته لیزنا*، ش ۱۸۹. بازیابی شده در ۲۱/۰۱/۹۵ از www.lisna.ir.
- فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۸۸). *ارزشها و جدایی‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی*، چ اول، کتابدار: تهران.
- فتح‌اله زاده، فرحناز (۱۳۹۵). «بررسی رابطه بین مؤلفه‌های کیفیت زندگی کاری با تعهد سازمانی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان غربی»، *مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی*، ۲(۴): ۶۲-۷۰.
- فرهودی، فائزه (۱۳۹۲). «کیفیت زندگی کتابداران کتابخانه‌های عمومی ایران و مالزی طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۰: مطالعه تطبیقی»، *نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی*، ۳(۱): ۷۹-۹۰.
- مختارپور، علیرضا (۱۳۹۳). «در نهاد لااقل ۸ نوع آسیب اساسی داریم»، بازیابی شده در ۲۱/۰۲/۹۵ از www.lisna.ir.
- _____ (۱۳۹۵). «همکاری متقابل میان نهادهای اجرایی و علمی، شرایط مناسبی را برای حل مسائل فراهم می‌کند»، بازیابی شده در ۲۱/۰۹/۱۳۹۵ از <http://www.iranpl.ir/news/3737>
- منتظری، علی و دیگران (۱۳۸۴). ترجمه، «تعیین پایایی و روایی گونه فارسی پرسش‌نامه SF36»، *پایش*، ۵(۱): ۴۹-۵۶.
- National Library of Medicine (2014). Medical Subject Heading [4/26/2015]. Retrieval from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/mesh/68006262>.
- Rao, R. V. (1986). A Study of the Quality of Work Life, Self-Concept Aspirations and Family Life of Working Women. Unpublished Doctoral Dissertation in Library and Information Science, University of Dehli, New Dehli, India.
- The National Survey on Drug Use and Health (2007). Rates of Depression among Adults Employed Full-Time, by Occupational Category. Retrieval from: athealth.com/topics/rates-of-depression-among-full-time-workers-2/
- World Health Organization (2014). Mental health: a state of well-being: world health organization.[4/26/2015]. Retrieval from: http://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/.